

HE 106/2009 vp

Kaarlo Tuori

HALLINTOVALIOKUNNALLE

Esitän kunnioittaen seuraavan lausunnon, joka koskee hallituksen esitystä 106 v. 2009 vp.

Hallituksen ehdottamat muutokset ampuma-aselakiin johtuvat osin kansallisista näkökohdista, osin taas EY:n aseiden hankintaa ja hallussapidon valvontaa koskevan direktiivin muuttamisesta annetun direktiivin 2008/51/EY täytäntöönpanosta. Lisäksi esitys tarkoittaa taustalla YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirjan hyväksymistä ja voimaansaattamista. Ampuma-aselain ja siihen liittyvän lainsäädännön uudistamisen yleisenä tavoitteena on lisätä aseturvallisuutta. Tähän pyritään muun muassa laajentamalla luvanvaraisuutta, tiukentamalla ampuma-aselupien myöntämisehtoja ja lisäämällä lupaviranomaisten oikeutta saada luvanhakijan ja -haltijan henkilökohtaista sopivuutta koskevia tietoja. Seuraavassa en ota kantaa siihen, ovatko ehdotukset riittäviä tavoitteen saavuttamiseksi, vaan tarkastelen niitä oikeudelliselta kannalta.

Lakiehdotuksen 25 § velvoittaa elinkeinonharjoittajan pitämään laissa säädettyä asealan harjoittamisen valvontaa varten tiedostoa ampuma-aseista, aseiden osista, patruunoista ja erityisen vaarallisista ammuksista. Tiedostoon on merkittävä myös esineen luovuttajan ja luovutuksensaajan sekä esineen korjaamista tai muuntamista koskevan toimeksiannon antajan nimi. Kun tiedostossa on myös henkilötietoja, se on oikeudelliselta luonteeltaan henkilökisteri. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilökisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 19/2009 vp). Tietojen säilytysajan sääntelyä koskevaa vaatimusta ei nähdäkseni täytä 25 §:n 3 momenttiin ehdotettu säännös, jonka mukaan tiedosto on säilytettävä vähintään kaksikymmentä vuotta siihen tehdyn merkinnän jälkeen. Vaatimus tietojen säilyttämisaajan sääntelystä liittyy rekisteröidyn oikeusturvaan ja edellyttää tietojen säilyttämisen enimmäisaajan määrittelemistä laissa. Rekisterin erityisluonteen vuoksi verraten pitkään säilyttämisaika voi olla perusteltu.

Lakiehdotuksen 45 § sääntelee luonnollisia henkilöitä koskevia hankkimisluvan edellytyksiä. Lisäsehdotusten jälkeen pykälä on vaikeasti hahmotettavissa ja esimerkiksi 1 ja 3 momenttiin on ehdotettu säännöksiä, joiden keskinäinen yhteys on löyhä. Selkeyden lisäämiseksi olisi harkittava pykälän jakamista.

Pykälän 1 momentin 2 virkkeen mukaan ”lupa voidaan antaa vain, jos luvanhakija on antanut suostumuksensa siihen, että poliisilla on oikeus saada hänestä sellainen lääketieteellinen arvio, jonka avulla lupaviranomainen voi arvioida hänen sopivuuttaan ampuma-aseen hallussapitoon”. Pidän suostumuskonstruktiota tarpeettomana. Jos laissa säädettäisiin, että poliisilla on oikeus saada hakijasta ehdotettu lääketieteellinen arvio, lupaa hakemalla hakija samalla antaa suostumuksensa arvion tekemiseen. Lisäksi ilmaus ”lääketieteellinen arvio” on epäselvä. Säännösehdotuksen perustelut viittaavat siihen, että ehdotus tarkoittaisi poliisin oikeutta saada hakijasta salassa pidettäviä terveystietoja. Perusteluissa (s. 40) näet todetaan, että ”luvanhakija voisi siten halutessaan kieltää terveystietojensa siirtämisen poliisille”. Epäselväksi jää myös säännöksen suhde poliisilain 35.3 §:ään ehdotettuun säännökseen poliisin oikeudesta saada terveystietoja, joka niin ikään edellyttäisi asianomaisen suostumusta. Lakiehdotuksia olisi selvennettävä siten, että ampuma-aselain 45.1 §:n ja poliisilain 35.3 §:n suhde osoitettaisiin esimerkiksi viittaussäännöksellä. Lisäksi tietojen saantioikeutta koskevassa säännöksessä tulisi osoittaa myös ne henkilötahot, joita säännös velvoittaa. Tämä koskee myös poliisilain 35 §:n 3 momentin 1 virkkeen mukaista tiedon saantioikeutta.

Poliisilain 35 §:n 3 momentin 2 virkkeen mukainen poliisin tiedon saantioikeus ulottuisi ampuma-aselain 45.1 §:n tarkoittamaa luvanhakijan ”lääketieteellistä arviota” laajemmallekin. En pidä asianomaisen suostumuksen vaatimusta perusteltuna myöskään ampuma-aselain 45.1 §:n ulkopuolisissa tilanteissa. Poliisilain 35 §:n muutosehdotuksessa ”hyväksynnällä” ilmeisestikin viitataan ampuma-asekouluttajaksi hyväksymiseen, oletettavasti myös ampuma-aselain 45b §:ssä tarkoitettuun asevastaavan hyväksyntään. Itse lakitekstistä tulisi ilmetä, mitä hyväksyntää tarkoitetaan.

Ampuma-aselain 45.1 §:ssä ampuma-aseen hankkimisluvan edellytykseksi eräissä tilanteissa säädettäisiin jäsenyys yhdistyslain 4 §:ssä tarkoitettussa yhdistyksessä, jonka toimintaan kuuluu harjoittaminen ampuma-aseiden käyttöön ja joka ei ole yksinomaan metsästystä varten. En pidä säännöstä yhdistymisvapauden kannalta ongelmallisena: se ei merkitse pakkojäsenyyttä yhdistyksessä, eikä rajoita negatiivista yhdistymisvapautta. Siinäkin tapauksessa, että säännösehdotusta tarkasteltaisiin perusoikeusrajoituksena, perusoikeusrajoitusten yleiset edellytykset, jotka hyväksyttävä peruste ja suhteellisuusvaatimus, täyttyisivät.

Ampuma-aselain 45c §:ssä ehdotetaan säädettäväksi hankkimisluvan hakijan soveltuvuustestistä. Pykälän 1 momentin mukaan testin tulosta ei voitaisi käyttää kielteisen lupapäätöksen perusteena. Jos näin olisi, voi kysyä, miksi testi tehdään. Säännösehdotus on lisäksi ristiriidassa momentin 3 virkkeen säännöksen kanssa, jossa edellytetään testiä käytettäväksi vain luvanhakijan henkilökohtaista sopivuutta arvioitaessa. Pykälän 2 momentin mukaan muulla asianosaisella kuin testin suorittajalla ei ole oikeutta saada tietoja testistä. Asianosaiskäsittelyä käytetään erikoisella tavalla: testin suorittanut viranomaisen ei ole asiassa asianosainen. Lisäksi voidaan kysyä, onko perusteltua syytä rajoittaa esitetyllä tavalla asianosaisen julkisuuslakiin perustuvaa tiedon saantioikeutta. Sen sijaan olisi harkittava yleistä, myös muita viranomaisia koskevaa luovutuskieltoa. Nyt ehdotetussa 1 momentissa ainoastaan kielletään testin tuloksen käyttäminen muuhun tarkoitukseen kuin luvanhakijan henkilökohtaisen sopivuuden arviointiin.

Ampuma-aselakiin ehdotetun 67b §:n 1 momentin mukaan ampuma-asekouluttajalle annettu hyväksyntä raukeaa, kun kouluttaja kuolee. Tätä asiaa ei tarvitse laissa säädellä.

Ampuma-aselain 106b §:ään ehdotetaan säännöksiä ampuma-aseiden säilyttämisen tarkastamisesta. Säilytysoikeus ulottuisi myös kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin, mikä on perusteltua tehokkaan valvonnan turvaamiseksi. Ehdotuksen näiltä osin vaatima valtiosääntöoikeudellinen tarkastelu kuuluu perustuslakivaliokunnalle. Kiinnitän huomiota ainoastaan 1 momentin viimeisen virkkeen säännökseen, jonka mukaan tarkastuksen tekemiseksi ei saisi käyttää voimakeinoja. Poliisilla tulisi nähdäkseni olla oikeus käyttää myös näissä tilanteissa poliisilain tarjoamia toimivaltuuksia.

Helsingissä 18.2.2010

Kaarlo Tuori